

Tematske cjeline uvode se naslovom »Parliamo di...«, a obrađuju ove sadržaje: prehrana i mršavljenje, praznici, reklama, problemi mladih, žena i njezin položaj u društvu, Perugia i njezine znamenitosti, masmediji, svijet budućnosti. Kvalitetom se ističu prilozi u cjelinama »I mass media« i »La pubblicità«.

Neki su tekstovi dopunjeni posebnim vježbama za utvrđivanje vokabulara i provjeru razumijevanja nekih izraza. Učenici moraju naći odgovarajuće sinonime i staviti ih u kontekst. Bilo bi korisno da takvih vježbi ima i više.

Učenici često moraju pronaći pravi registar za određenu situaciju i dopuniti tekst dijaloga. Sekvence od više crteža nisu uvijek dane u pravilnom redu pa učenici moraju sami pronaći logičan slijed događaja ili nadopuniti tekst dijaloga i naći komentar o ponašanju određenih osoba, npr. In un negozio di abbigliamento. Gotovo na svim crtežima prisutno je više osoba, pa je dijalog moguć. Ima i natuknica za dijalog i intervju. Osobito su kvalitetne natuknice uz teme »La moda« i »Parliamo di donne«.

Jedino cjelina o Perugi nije obrađena. Preuzet je čitav tekst iz časopisa »Grazia«, ali nije obrađen. Mislim da se ta cjelina mogla obraditi slično kao i ostale. Tekst iz časopisa mogao je poslužiti kao dio informacija, a drugi dio mogle su biti kreativne vježbe u kojima bi učenici sami pronalazili karakteristike grada i obradili ih u stilu objavljenog teksta.

Držim da je ovaj udžbenik dobro zamišljen, da je sadržajno zanimljiv i prihvatljiv, osobito za rad s odraslima. Bit će koristan svim nastavnicima talijanskog jezika jer u njemu mogu naći zanimljiv dodatni materijal i ideje za osvježanje nastave. Vježbe različite po težini i sadržaju omogućavaju primjenu različitih metoda obrade. Dio vježbi može se iskoristiti već u drugoj godini učenja jezika.

Milica Gačić

John Munby: COMMUNICATIVE SYLLABUS DESIGN
Cambridge University Press, 1978, str. 232.

Među temama koje se često razmatraju u krugovima nastavnika stranih jezika posebno mjesto zauzima svakako problematika izrade programa nastave stranih jezika. U Općim programskim osnovama visokog obrazovanja navedeni su zadaci i ciljevi nastave stranih jezika, a konkretne programe najčešće izrađuju sami nastavnici. Kako se razvijaju spoznaje o prirodi učenja i usvajanja stranih jezika, tako se pojavljuju novi pristupi izradi nastavnih programa.

Da bi nam bilo jasnije što autor podrazumijeva pod »Komunikativnim pristupom izradi programa«, razjasnit ćemo osnovne pristupe koji se spominju u literaturi o metodici nastave jezika.

Gramatičkim pristupom izradi nastavnog programa učenik treba da se progresivno upozna s gramatičkim strukturama i oblicima jezika koji želi nauči-

ti. (Pažnja se obraća na to kako se izražavaju govornici toga jezika.) U *situacijskom pristupu* težište je na nastavi u kojoj se oponašaju situacije u kojima izvorni govornici upotrebljavaju jezik. (Što znači da se pažnja obraća na pitanja kada i gdje izvorni govornici upotrebljavaju jezik.)¹ Novija shvaćanja o tim pitanjima mogu se susresti pod nazivima pojavnog, funkcionalnog i komunikativnog pristupa. Neki autori smatraju da su to više ili manje sinonimi, odnosno da je pristup identičan. Nama se čini da je P. Strevens² na dobrom putu da se definitivno razgraniče razlike i sličnosti u ova tri pristupa. U *pojmovnom pristupu* osnovne jedinice su pojmovi (notions), a to su generalizacije o prirodni univerzuma (odnose se na vrijeme, prostor, mjesto, moralne i emocionalne stavove). Važni su za nastavu stranih jezika jer se njihovim relativno malim brojem može izraziti velik broj koncepata. Osnovne kategorije *funkcionalnog pristupa* su funkcije koje obuhvaćaju generalizacije o onome što jezik čini pri uspostavljanju odnosa među ljudima. U posljednje vrijeme najčešće se govori o *komunikativnom pristupu* izradi nastavnih programa. Komunikativne kategorije su generalizacije o načinima na koje se ljudi obraćaju jedni drugima, utječu jedni na druge kroz npr. objašnjenja, suprotstavljanja, davanja obavijesti, pitanja itd.

U predgovoru knjizi Munby ističe da su na njega na makroplanu utjecali napisi Della Hymesa i Michaela Hallideya, a na mikroplanu radovi Henryja Widdowsona, Davida Wilkinsa i Christophera Candlina o analizi diskursa.

Autor u uvodu (str. 1—5) ističe da se u okviru komunikativnog pristupa izradi nastavnog programa i materijala posebna pažnja obraća engleskom kao stručnom jeziku (ESP). Pod nastavom stranog stručnog jezika podrazumijeva nastavu u kojoj su programi i materijali u svim bitnim dijelovima »određeni prethodnom analizom komunikativnih potreba« učenika.

Autor prihvaća podjelu ESP koju je izvršio P. Strevens³ na situacije:

(A) — kada učenik treba engleski da bi obavljao svoj posao ili dio posla — engleski za potrebe zanimanja — EOP (English for occupational purposes); i

(B) — kada učenici trebaju engleski u obrazovne svrhe da bi uspješno savladali dio studija ili čitav studij. Često se naziva engleski za potrebe obrazovanja — EAP (English for academic purposes).

Imajući to na umu, autor pokušava riješiti problem izrade programa za ove potrebe predlažući dinamički model »koji počinje s učenikom, a završava postizanjem željene komunikativne kompetencije«, bez pretenzija da se pozabavi problematikom izrade nastavnih materijala i samo naznačujući faktore koji ograničuju izradu programa, kao što su: broj nastavnika, broj nastavnih sati, stav sredine prema jeziku itd.

Sadržaj knjige podijeljen je u deset poglavlja. U prvom (Communicative competence and a theoretical framework) se raspravlja o nekim teorijskim pitanjima sociolingvističkog pristupa izradi programa. U drugom (Designing the model: parameter and process) je predložen model za izradu programa u skladu s prije prihvaćenim teorijskim stavovima. U poglavljima 3—6. (Communication needs) raspravlja se o načinima utvrđivanja komunikativnih potreba učenika da bi se došlo do profila potreba. U sedmom poglavlju (Language skills selection) govori se o izboru jezičnih vještina na temelju dobivenih

¹ Wilkins, D. A., *Notional Syllabuses*, Oxford University Press, 1976.

² Strevens, P., *New Orientations in the Teaching of English*, Oxford University Press, 1977.

³ Strevens, P., *ibidem*.

potreba, a u osmom (Sociosemantic processing and linguistic encoding) o semantičkoj obradi potreba i njihovoj lingvističkoj realizaciji. Deveto poglavlje (The operational instrument) je sumiranje iznesenih stavova i prikaz kompletnog instrumentarija koji autor predlaže za specifikaciju željene komunikativne kompetencije. U desetom poglavlju (The instrument applied) autor daje primjer primjene modela koji predlaže za oba tipa ESP, a koji se međusobno razlikuju.

Knjiga je i poznavaoocu novijih dostignuća primijenjene lingvistike teško shvatljiva u prvom čitanju. Toga je vjerojatno svjestan i sam pisac kad na kraju uvoda daje savjet čitaocu: ako mu je nejasno prvo poglavlje, neka prije pročita drugo, pa onda deveto i deseto, a tek nakon toga od trećeg do osmog i na kraju prvo.

Komunikativna kompetencija u drugom jeziku može se odrediti utvrđivanjem:

1. društveno-kulturnih pravaca (relativnošću kompetencije govora u društvenoj zajednici, kontekstualnom adekvatnošću, komunikativnim potrebama)
2. sociosemantičke osnove lingvističkog znanja (gledanjem na jezik kao na izbor koji proizlazi iz socijalne strukture, uvažavanjem komunikativnog pristupa i spoznaja da jezik funkcionira na nivou diskursa); a kroz slijedeći model:

učenik → obrada komunikativnih potreba (Communication needs processor — CNP) → profil potreba → izbor jezičnih vještina → obrada značenja → lingvistička realizacija → utvrđivanje komunikativne kompetencije.

Kad se utvrdi dob, spol, porijeklo učenika i materinski jezik prelazi se na definiranje njegovih *komunikativnih potreba* (CNP), pa se utvrđuje:

1. svrha nastave (tip ESP — EOP ili EAP),
2. okolina (fizičke i psihosocijalne situacije u kojima će se jezik upotrebljavati),
3. međusobni odnos i karakteristike sudionika u komunikaciji te njihove uloge,
4. instrumentarij, tj. način komuniciranja, medij, sredstva; tip poznavanja jezika (receptivni ili produktivni),
5. varijanta jezika koja će se učiti (npr. Am. E. ili BE),
6. nivo nastave (utvrdit će se potrebna kompleksnost izričaja ili teksta, vještina, brzina, fleksibilnost potrebna da bi učenik uspješno komunicirao produktivno ili receptivno),
7. komunikativni događaj (što učenik treba činiti bilo produktivno ili receptivno) koji se sastoji od djelatnosti (activity) i poznavanja predmeta i vokabulara (subject matter),
8. ton komunikacije koji podrazumijeva način vršenja djelatnosti u nekom događaju. Dolazi do izražaja ličnost, socijalni odnosi, psiho-socijalne situacije, etičke vrijednosti itd. Te su kategorije, upućuje autor, izražene u Roget's Thesaurus (1966), ed. Dutch.

Poslije razrade svih spomenutih kategorija dobivamo profil potreba, nakon čega se može pristupiti *selekciji jezičnih vještina*. Jezične vještine svrstava autor u 54 grupe i nekih 260 podgrupa u nadi da će to olakšati proces izbora vještine prema prije utvrđenim potrebama. Tako npr. u grupi 24. vješti-

na je razumijevanje konceptualnog značenja, a podgrupe su kvantiteta i količina; određenost; neodređenost; komparacija; stupnjevanje; vrijeme; mjesto; pravac; sredstva; instrument; uzrok; posljedica; namjera; kontrast itd.

U grupi 25. vještina je razumijevanja svih prije navedenih koncepata. Smatramo da u ovom dijelu autor niz logičkih i retoričkih postupaka naziva vještinom, iako su oni po svojim psihološko-pedagoškim karakteristikama iznad nivoa vještine.

Kada definiramo koje jezične vještine odgovaraju komunikativnim potrebama učenika, potrebno je prijeći na *utvrđivanje značenja*, odnosno na socio-semantičku obradu potreba učenika. Autor prihvaća kao osnovnu podjelu na kategorije onu koju je izvršio Wilkins:⁴

1. semantičko-gramatičke kategorije (konceptualne),
2. kategorije modalnog značenja i 3. kategorije komunikativnih funkcija, te na temelju toga izrađuje »inventar mikrofunkcija«.

Dijeli ih u sedam grupa i niz podgrupa (kod kojih ne pretendira na potpunost i iscrpnost). Kod svake grupe navodi paragrafe u kojima je ta funkcija obrađena kod Leecha i Svartvika⁵.

Osnovne su mu grupe: 1. stupanj sigurnosti, 2. stupanj angažiranosti, 3. prosuđivanje i procjena, 4. uljudnost, 5. argumentiranje, 6. logično istraživanje i izlaganje, 7. formulaična komunikacija.

U svim tim kategorijama očituju se kroz podgrupe različiti stavovi govornika (sigurnost, protest, strpljenje itd.).

Konačna faza je *lingvistička realizacija* pri čemu se svaka jedinica značenja realizira u skladu s odgovarajućom varijantom jezika, definiranim nivoom nastave i profilom potreba. Osnovni je problem koji ovdje treba riješiti da li se pri tome koristiti subjektivnom procjenom ili nekim objektivnim rezultatima, npr. izloženima u nekom »rječniku upotrebe«. Autor smatra da je odgovor u primjeni subjektivnih i objektivnih kriterija, počevši naravno gdje god je moguće s objektivnim. Prema tome u toj fazi još uvijek nam ostaju kao izvori intuicija, praktično iskustvo i proučavanje, odgovarajući informatori i priručnici koje smatramo pouzdanim.

Mislimo da je autor za utvrđivanje komunikativnih potreba učenika predložio prilično glomazan, a nedorečen aparat. To više što nema objektivnih dokaza o pouzdanosti modela i procjena se u važnim fazama izrade programa vrši, subjektivno, na osnovi iskustva i znanja korisnika instrumenta.

U epilogu autor nabraja važne faktore s kojima se nije bavio u knjizi, a ističe ih jer su veoma važni za izradu nastavnih programa. Svrstava ih u ove kategorije:

1. društveno-političke (stav društva, status jezika u društvu, itd.),
2. strategijske (broj nastavnika, oprema, materijali),
3. administrativne (kvantiteta, intenzitet, oblik nastave, raspored sati),
4. psiho-pedagoške komponente (motivacija učenika i njegova očekivanja, tradicionalni načini učenja, itd.),
5. metodološke (preporučene nastavne metode, organizacija nastavnih jedinica, selekcija, adaptacija i izbor odgovarajućeg materijala).

⁴ Wilkins, D. A., *ibidem*.

⁵ Leech, G. N. i J. Svartvik, *A Communicative Grammar of English*, Longman, 1975.

U opsežnoj bibliografiji autor navodi radove iz primijenjene lingvistike koji su uglavnom objavljeni sedamdesetih godina, te odražavaju najnovija dostignuća teorije i prakse.

Na kraju knjige nalazi se indeks osnovne terminologije upotrijebljene u radu.

Korisnost toga rada ne vidimo u njegovoj dosljednoj primjeni, već ga smatramo vrlo korisnom referentnom knjigom u kojoj je moguće naći odgovore na mnoga pitanja koja se javljaju pri izradi nastavnih programa. Knjiga je izvor dobrih ideja i pokušaj da se izradi programa pristupi upotrebom objektivnih kriterija određivanja njihovih sadržaja.

Olja Perić

Alfonso Traina — Giorgio Bernardi Perini: PROPEDEUTICA AL LATINO UNIVERSITARIO
Bologna, 1977, Pàtron editore, 415 str.

U zbirci *Testi e manuali per l'insegnamento universitario del latino*, koju uređuje A. Traina, a izdaje Pàtron u Bologni, od 1964. god. izašlo je desetak udžbenika. Iako je zastupljena i književnost: *Paladini V.—Castorina E., Storia della letteratura latina* i *Traina A., Lo stile drammatico del filosofo Seneca*, ipak su to pretežno djela koja obrađuju probleme latinskog jezika. Nakon prijevoda knjige *Stolz F.—Debrunner A.—Schmid W. P., Storia della lingua latina* izašla je *Wäänänenova Introduzione al latino volgare*, zatim *Schrijnenovi I caratteri del latino cristiano antico*. Na taj se niz neobično važnih radova nadovezuje izdanje *Paladini V.—De Marco M., Lingua e letteratura mediolatina*. Posebno su pak dragocjeni udžbenici iz pera talijanskih filologa koji određuju pojedine teme i probleme u opisu latinskog jezika, kao *Traina A., L'alfabeto e la pronunzia del latino*, *Calboli G., La linguistica moderna e il latino: I casi*, te u pripremi *A. Lunelli La lingua poetica latina*. Pitanju metrike posvećeno je djelo *Questa C., Introduzione alla metrica del Plauto*.

Propedeutica al latino universitario, a o toj će knjizi biti ovdje riječ, predstavlja zapravo kompromis između monografski pisanih radova i udžbenika koji sintetiziraju veće gradivo. To je nadasve uspio kompromis jer sadržaj knjige nije samo »propedeutica« nego je svaka tema obrađena temeljito i potpuno, a bogata bibliografija omogućuje svakome da produbi u željenom pravcu pružena mu znanja.

Knjiga ima deset poglavlja. I prikazuje ukratko povijest latinskog jezika, II—IV sadrži fonološki opis, V—VI iznosi morfosintaktičke probleme, VII je posvećeno metrici, VIII obrađuje kritiku teksta, IX se bavi problemima metodike latinskog jezika, a X je prikaz instrumentarija neophodnog u latinskoj filologiji.

Dvije su karakteristike koje se mogu primijetiti u metodologiji obaju autora. To je ponajprije težnja da se uskladi dijahronijski i sinhronijski pri-